

MITÄ OIKEUKSIA MUILLA ELÄIMILLÄ ON? ELÄINOIKEUDESTA JA SEN TUTKIMUKSESTA

Visa Kurki¹

Helsinki Law Review, 1/2018, pp. 50–52.

© 2018 Pykälä ry, Mannerheimintie 3 B, 5th floor, 00100 Helsinki, Finland, and the author.

Oikeustiede on perinteisesti lähinnä keskittynyt yhden eläinlajin asioihin – ihmisen. Poikkeuksiakin kuitenkin löytyy. Jo vuonna 1876 oikeustieteilijä Wilhelm Lavonius, Helsingin eläintensuojeluyhdistyksen sihteeri, kirjoitti yhdistyksen vuosikertomuksessa seuraavaa:

”Eläin tuntee olemuksensa, huomaa itsensä ja samassa myös jossakin määrässä häntä ympäröivän maailman; eläimellä on kuvaus-aisti ja ymmärrys. [...] Kullakin eläimellä on oma olentonsa, oma määräyksensä, sen on eläminen ja toteuttaminen aatteensa. Eläintä ei sentähden saa pitää oikeuksien esineenä, vaan päinvastoin oikeus-itselönä, olentona, jolla on oikeuksia. Näistä ansaitsevat varsinkin eläimen oikeudet ihmistä kohtaan huomiota.

[...]

Kesyllä, ihmisen palveluksessa olevalla eläimellä on laajemmat oikeudet ihmistä kohtaan kuin kesyttömällä, mutta tälläkin on järkähtämättömät oikeutensa. Eläinkunnalla on oikeus ihmiskunnalta vaatia ei ainoastaan sääliväistä kohtelua, vaan myöskin apua, hoitoa ja jalostamista.”²

Lavonius oli aikansa radikaali, jonka ajatukset eläinten oikeuksista eivät saaneet paljon tulta alleen. Vasta aivan viime aikoina on juridiikan piirissä tullut esiin virtauksia, jotka pyrkivät uudelleenmäärittämään eläinten oikeudellisen aseman. Nykykeskusteluissa ei tosin enää käytetä charmanttia ”oikeusitselö”-termiä, vaan se on korvaantunut ”oikeussubjektilla”.

Esimerkkejä juridisesta ”eläinkäanteestä” ei ole vaikea löytää. Yhdysvalloissa *Nonhuman Rights Project* on nostanut kanteita, joissa on muun muassa vaadittu henkilökohtaista vapautta eli *habeas corpusta* tietyille ihmisapinoille. PETA (*People for the Ethical Treatment of Animals*)

1 PhD Visa Kurki on tutkija Helsingin yliopiston oikeustieteellisessä tiedekunnassa.

2 Vuosikertomus eläintensuojeluyhdistyksen Helsingissä yleiseen kokoukseen toukok. 27:nä p. v. 1876 yhdistyksen sihteriltä [sic]. Kiitokset Jussi Sallilalle, joka alun perin kertoi minulle Lavoniuksen näkemyksistä.

-eläinoikeusjärjestö taas pani *Tilikum*-tapauksessa liittovaltion tuomioistuimen pohtimaan, kattaako Yhdysvaltain perustuslain sisältämä orjuuden kieltä myös miekkavalaat.³ Hiljattain PETA oli mukana myös vaatimassa makakille tekijänoikeuksia ottamiinsa selfie-kuviin. Tapaus on saanut paljon julkisuutta, mikä lienee ollut PETA:n tarkoituksenakin. Muuten apinoiden tekijänoikeuksia ei voida pitää kovinkaan kiireisenä eläinoikeuskysymyksenä.

Kanteiden menestys Yhdysvalloissa on ollut maltillista, vaikei olematonta. Sen sijaan Argentiinassa vastaavatyypinen kanne oli hämmästyttävän menestyksellä. Argentiinalainen tuomioistuin nimittäin totesi vuonna 2016 simpanssi Cecilian ei-inhimilliseksi oikeussubjektiksi (*sujeto de derecho no humano*).⁴ Cecilia on sittemmin siirretty brasilialaiseen turvapaikkaan.

Perinteistä näkemystä eläimistä ”suojeltuina esineinä” huojutetaan muutenkin kuin oikeusjutuun. Esimerkiksi Saksan siviililakikirja BGB:ssä eläimiä ei enää kutsuta esineiksi vaan eläimiksi – joihin tosin edelleen pitkälti pätevät esineitä koskevat oikeussäännöt. Sveitsissä taas elävien olentojen arvokkuus on hieman yllättäen päätyntä jopa perustuslaintasoisiksi periaatteeksi. Samoin horjuu usein toisteltu näkemys, jonka mukaan eläimillä ei ole oikeuksia, vaikka meillä onkin velvollisuuksia suojella niitä. Esimerkiksi yllä mainituissa *Tilikum*- ja *Cecilia*-ratkaisuissa viitataan eläinten oikeuksiin. Tämä on hyvää kehitystä. Eläinten juridisista oikeuksista voidaan nähdäkseni puhua Suomessakin jo nyt: eläinsuojelulainsäädäntö suojelee eläimiä esimerkiksi fyysiseltä väkivallalta tavalla, jota kutsuisimme ihmisten kohdalla oikeuksiksi.⁵

Suomesta on kuitenkin muuten vaikea löytää yllä mainitun kaltaisia esimerkkejä muutoksesta eläinten asemassa. Esimerkiksi viittaus eläimen itseisarvoon on tulevassa eläinten hyvinvointilaissa jäämässä maininnaksi esitöissä. Esitys on muutenkin siitä tihkuvien tietojen perusteella kunnianhimoton. Tämä on hämmäntävää ottaen huomioon, että esimerkiksi hiljattaisen eurobarometrin mukaan suomalaisista jopa 90 prosenttia kannattaa tuotantoeläinten nykyistä parempaa suojelua.

Vaikka emme ole lainsäädännön tasolla edistyksellisiä, eläinoikeudesta on muodostumassa Suomessa oma oikeustieteen alansa. Meillä on useita eläinoikeuden alalta väitelleitä tutkijoita, kuten Birgitta Wahlberg ja Tarja Koskela. Voinen laskea itsenikin tähän joukkoon, vaikka väitöskirjani käsittelikin yleisemmin oikeussubjektitutta ja oikeudellista henkilöäsitettä.

3 *Tilikum et al. v. Sea World Parks & Entertainment Inc.*, 842 F. Supp. 2d 1259 (S.D. Cal. 2012).

4 *Expte. nro. P-72.254/15 “presentación efectuada por A.F.A.D.A respect del chimpancé ‘Cecilia’ – sujeto no humano”* Mendoza, 03.11.2016. Ratkaisu löytyy osoitteesta <https://www.nonhumanrights.org/content/uploads/Sentencia-de-Habeas-Corpus-de-Cecilia.pdf> ja sen englanninkielinen käännös osoitteesta https://www.nonhumanrights.org/content/uploads/2016/12/Chimpanzee-Cecilia_translation-FINAL-for-website.pdf

5 Ks. aiheesta Visa Kurki, ”Eläinten oikeudet ja oikeussubjektius” teoksessa Mai Kivelä, Veikka Lahtinen ja Laura Uotila (toim.), Uusi eläinlaki, Into 2017, sivut 137–155.

Helsingin yliopistossa eläinoikeudellista väitöskirjaa valmistelee paraikaa Tero Kivinen. Lisäksi eläinoikeuden kursseja järjestetään muun muassa Helsingissä, Itä-Suomen yliopistossa ja Åbo Akademiassa; myös alan maisteritutkielmia on viime vuosina tehty useita.

Itse kiinnostuin alun perin eläinoikeudesta toisaalta eettisistä syistä – varsinkin tuotantoeläinten kohtelu on nähdäkseni aikamme suurin eettinen ongelma – mutta toisaalta myös siksi, ettei alaa ole tutkittu puhki: se tarjoaa mahdollisuuden muuhunkin kuin jo esitettyjen näkemysten hienosäätöön. Tämä on tutkijan näkökulmasta palkitsevaa. Alalla riittää edelleen tutkittavaa, ja eläinoikeuden luonteesta johtuen sitä voi lähestyä hyvin monista näkökulmista – mahdollisia näkökulmia ovat esimerkiksi hallinto-, rikos- ja prosessioikeus sekä oikeusteoria ja empiirinen oikeustutkimus. Eläinoikeutta voi lähestyä jopa perhevarallisuus oikeuden näkökulmasta: tuleeko lemmikkieläintä kohdella osituksessa kuten mitä tahansa irtainta omaisuutta?

Vaikkei eläinoikeudella ole vielä esimerkiksi omaa oppituolia tai yhdistystä, kauas on tultu Lavoniuksen ajoista. Hän totesi, ettei ”valtio ja sen lainsäädäntö” ole ”uudemmassa ajassa voinut karttaa sitä muuttunutta käsitystapaa, joka eläinten suhteen on päässyt vallalle”.⁶ Sama koskee – viimeistään 2010-luvulla – kiistatta myös oikeustiedettä.

---

6 Lavonius 1876.